

تندیس دانش در قلب شهر

موضوع:
مجسمه
ابوریحان
بیرونی

موقعیت:
بوستان لاله

مجسمه باشکوه ابوریحان بیرونی که حالا بیش از ۳ دهه است بر قلب پارک لاله تهران ایستاده، نه فقط یکی از شاخص ترین آثار حجمی دوران پس از انقلاب بلکه نمادی از پیوند علم، هنر و تاریخ در قالبی برنزی است. حمید شانس، مجسمه ساز و استاد دانشگاه می گوید: «مجسمه ابوریحان بیرونی یکی از مهم ترین آثار محمدعلی مددی است؛ هنرمندی که به حق می توان او را فعال ترین مجسمه ساز شهری دهه ۷۰ دانست. او در مدتی کوتاه، آثار تأثیر گذاری در فضای شهری خلق کرد، اما متأسفانه در اواخر دهه ۷۰ بر اثر سخته قلبی در گذشت و ما را از دیدن کارهای بیشتر محروم کرد.»

شانس ادامه می دهد: «این مجسمه که در سال ۱۳۷۳ در پارک لاله تهران نصب شد، نخستین سفارش بزرگ رسمی شهرداری بعد از انقلاب برای یک مجسمه شهری بود. ساخت آن حدود یک و نیم سال طول کشید. این مجسمه از همان ابتدا مورد استقبال مردم قرار گرفت و هنوز هم یکی از محبوب ترین نمادهای هنری شهر تهران محسوب می شود.»

این استاد مجسمه سازی با بیان اینکه جنس این اثر از برنز است و ۴.۵ متر ارتفاع دارد، می گوید: «فرم ایستاده و موزون آن، در کنار محوری که در بالای دستان ابوریحان دیده می شود، نشانه ای از جایگاه برجسته او در علم نجوم و ستاره شناسی است. مددی در این کار چهره مشخصی برای ابوریحان نساخته، چون تصویر قطعی از این دانشمند وجود نداشت. در عوض، بیشتر تلاش کرده تأثیر و جایگاه علمی او به خصوص در ارتباط با نجوم را به تصویر بکشد.»

شانس با پیادآوری اینکه از میان چند مجسمه ای که در تهران از ابوریحان بیرونی ساخته شده، بی تردید اثر مددی، معروف ترین و ماندگارترین آنهاست می گوید: «این مجسمه بخشی از یک مجموعه بزرگ تر از آثار مددی است. او پرتره های متعددی هم ساخته بود که در نقاط مختلف نصب شده اند. اما به جز ابوریحان، می توان از مجسمه های تمام قد تختی در خیابان شوش و «مجنون در فراق لیلی» در پارک ساعی یاد کرد؛ اثری با ارتفاع ۷ متر که فقط آنهايي می توانند آن را ببینند که تا مرکز پارک قدم بگذارند.»

روایتی جعلی از مجسمه ۹۰ ساله پایتخت

مجسمه میدان حر قدیمی ترین مجسمه موجود در فضای شهری تهران است که بیش از ۹۰ سال قدمت دارد و هنوز با همان شکوه و اصالت پابرجاست. این اثر هنری حرفه ای و خوش ساخت از جنس بتن، توسط غلامرضا رحیم زاده روزنگ مجسمه ساز آکادمیک و حرفه ای ساخته شده است.

حمید شانس مجسمه ساز و استاد دانشگاه، درباره این اثر می گوید: «این مجسمه اندام ورزیده مردی را به تصویر می کشد که با اقتدار در حال کشتن اژدهایی است که به او پیچیده است. این اثر ترکیبی حرفه ای و جذاب با ترکیب بندی و ساختی ماهرانه است که هنوز کاملاً قابل قبول و اثر گذار است.»

حمید شانس با بیان اینکه در دوره ای که تعداد بی شماری از مجسمه ها از بین رفته اند و به فراموشی سپرده شده اند، این مجسمه همچنان پابرجاست و روایت های متعددی درباره ساخت و موضوع آن وجود دارد، می گوید: «هر روزه به درستی مشخص نیست که دقت و صحت همه آن مطالب به چه میزان است، اما

رایج ترین روایت درباره این اثر، نبرد گرشاسب با اژدهاست، روایتی اسطوره ای که از تفاخری اخلاقی نیز بهره مند است. بر اساس این روایت این مجسمه متعلق به دوران پهلوی دوم و یادبودی برای پیروزی ارتش بر فرقه دمکرات آذربایجان است. برخی حتی معتقدند ماندگاری این اثر در دوران انقلاب که بسیاری از مجسمه های تهران از بین رفتند، به دلیل همین موضوع و توافق عمومی بر ضرورت سرکوب این فرقه بوده است. در حالی که این داستان و حواشی آن ساختگی و پرورش یافته از سوی سازمان تبلیغاتی حکومتی پهلوی دوم

ساخته شده برای تهران بود، اما جامعه هنوز پذیرای نمایش عمومی آن نبود. او ادامه می دهد: «رضا پهلوی که روزگاری رئیس قراولان خانه فرمانفرما بود، باغشاه را تصاحب کرد و در زمان خیابان کشی های تهران در حکومت پهلوی اول، باغشاه تکه تکه شد و بخشی از آن به پادگان اختصاص یافت. میدان باغشاه یا همان میدان حر امروزی حاصل این تحولات تاریخی است اما گویا روبه روی پادگان میخانه ها وجود داشته لذا مجسمه ها با هدف گوشزد اخلاقی به سربازانی که به میخانه ها رفت و آمد داشته اند ساخته می شود.»

موضوع:
مجسمه نبرد
گرشاسب با
اژدها

موقعیت:
میدان حر

رازهای پنهان در سیمای رازی

موضوع:
مجسمه
زکریای رازی

موقعیت:
میدان رازی
(کمرک)

تندیس زکریای رازی نخستین مجسمه ای است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در این میدان نصب شد. در حقیقت این تندیس یکی از نخستین آثار مجسمه سازی شهری در دوره جدید محسوب می شود؛ اثری که به دست علی قهاری کرمانی، از هنرمندان شاخص این عرصه ساخته شد؛ با این حال، نام خالق آن کمتر از خود مجسمه شناخته شده است...

حمید شانس، مجسمه ساز و استاد دانشگاه، درباره جزئیات ساخت این اثر، می گوید: «این اثر توسط استاد علی قهاری کرمانی شاگرد علی اکبر صنعتی شکل گرفته که عملاً تعلق خاطری به روش ها یا رفتارهای امپرسیونیستی دارد. مجسمه را خود ایشان در اواخر عمرش ساخته و ریخته گری کرده است. مجسمه در احمدآباد مستوفی در کارگاهی که ایشان برای یک سال اجاره کرده بود، ساخته شده است. او در ۴ طرف مجسمه از ۴ نژاد انسانی الهام گرفت و نمایشی از جایگاه رازی در جهان خودش است.» شانس با تأکید بر سهم قهاری در احیای مجسمه سازی شهری پس از انقلاب ادامه می دهد: «با وجود فرصت محدود، استاد قهاری فعال بود. پرتره شهریار در محوطه تالار وحدت و مجسمه عطار نیشابوری در آرامگاهش هم از دیگر آثار شاخص او هستند.»

او درباره استاد علی قهاری کرمانی، می گوید: «ایشان متولد ۱۳۰۵ در کرمان، از دانش آموختگان هنرستان کمال الملک بود. در رشته های نقاشی، طراحی و مجسمه سازی آموزش دید و بعدها به تدریس در همان

هنرستان پرداخت. قهاری در دهه ۳۰ خورشیدی تدریس می کرد و در عین حال به خلق آثار متعدد مشغول بود، اما این فعالیت ها او را راضی نمی کرد. به همین دلیل به اروپا رفت و در آلمان دوره های تخصصی مجسمه سازی و ریخته گری را گذراند.»

بازگشت او به ایران با تأسیس نخستین کارگاه تخصصی مجسمه سازی همراه شد؛ اقدامی که زیر ساخت فنی جدیدی را در این حوزه به وجود آورد. شانس در این باره توضیح می دهد: «او در رونق فن ریخته گری مجسمه های برنز هنری، شیوه سنتی موم گمشده که یکی از قدیمی ترین روش های ریخته گری در جهان است، نقش داشته است. این هنرمند با وجود کم کاری اش در سال های پایانی عمر، همچنان یکی از چهره های اثر گذار مجسمه سازی معاصر ایران محسوب می شود؛ هنرمندی که با نگاه مدرن به مجسمه سازی و وفاداری به ریشه های سنتی، مسیری تازه در هنر شهری ایران گشود.»

